

AP Vojvodina

Balkankult fondacija interes, Srbija, 22328 Krušedol, Kušedolski put – Lipovac 122; Tel/faks (0)21 883612; 064 1521 438; 065 84976 49 Email; dimvu@balkankult.org web: www.balkankult.org

RUDNICI KULTURE

Program međunarodne, multilateralne kulturne suradnje

AKTIVNOSTI BALKANKULTA NA REALIZACIJI PROJEKTA

Uvod

Rudnici kulture je multilateralni interdisciplinarni projekat kulturne saradnje između: **Labin Art Express XXI, Labin (Hrvatska) - Balkankult fondacija interes, Irig (Srbija); grad Idrija i CID (Slovenija); Idrija Heritage Center, Idrija (Slovenija) ; MANIFEST, Prijedor (Republika Srpska) - TERRA NOSTRA (Crna Gora); Opština Mojkovac; Polygon – Centar za istraživanja i razvoj projekata u kulturi, Zagreb (HR).**

Projekat *Rudnici kulture* ima za cilj da zaštiti i revalorizuje industrijsko nasleđe brojnih bivših rudnika u državama bivše Jugoslavije podsticanjem lokalnih zajednica na ponovnu upotrebu postojećih industrijskih, arhitektonskih i istorijskih resursa i pretvaranje bivših rudnika u samoodržive kulturne javne komplekse.

U cilju poboljšanja vidljivosti rudarskog nasleđa u regionu, projekat se sastoji od: istraživanja o stanju bivših rudnika, obrazovanja svih društvenih aktera o neophodnosti zaštite rudarskog nasleđa, kao i od raspoloživih sredstava, modela i strategija, uključujući i prenos znanja, zagovaranje i medijsku kampanju, proizvodnju mobilnih izložbi, dokumentarnog filma i knjige.

Projekat se realizuje tokom 2013. i 2014. godine.

Projekat podržavaju: **Evropska kulturna fondacija; Ministarstva kulture Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Slovenije, Crne Gore, Sekretarijat za kulturu i javno informisanje AP Vojvodine.**

[Kraći pregled regionalnih aktivnosti za 2013. godinu](#)

Predviđene faze realizacije projekta

Faza 1

Istraživanje, mapiranje i baza podataka - istraživanje, prikupljanje i digitalizacija postojećih, poznate i nepoznate dokumentacije u arhivima, muzejima, rudarskim kompanijama, kao i privatnim i javnim kolekcijama, uključujući i terensko istraživanje specifičnosti razvoja na svakoj lokaciji. Prikupljena građa se odnosi na rudnike i rudarske lokalitete, naselja, objekte, zajednica (istorija i antropologija), rudarstvo i druge tehničke opreme u oblasti bivše Jugoslavije.

Faza 2

Radionice i seminari i otvorene javne tribine - praktična (studije slučaja) i teorijska edukacija lokalnih aktera u oblasti zaštite industrijskog i rudarskog nasleđa, prenos znanja, povećanje društvenog kapitala određene lokalne zajednice, kampanje javnog zagovaranja putem javnih diskusija / otvoreni forumi ...;

Stvaranje referentne baze podataka

Tokom prve godine rada na projektu uspešno je realizovana prva faza i time pripremljena solidna osnova za realizaciju druge dve faze, koje se očekuje do kraja 2014. godine.

Stvorena je, tokom prve godine rada na projektu referentna baza podataka o rudnicima u zemljama projektnih partnera. Baza sa podacima je dostupna na sajtu projekta.

<http://www.protopage.com/minesofculture>

Paralelno sa stvaranjem baze podataka radilo se na PR aktivnostima.

Okrugli stolovi

Tokom 2013. godine održani su okrugli stolovi u Labinu, Idriji, Prijedoru, Vrdniku i Mojkovcu. Cilj održavanja okruglih stolova jeste upoznavanje sa realnom situacijom na lokalitetima, kao i prezentacija projekta saradnicima na terenu.

Na prvom sastanku tima projekta, održanom u Labinu (08/09. marta) odlučeno je da voditelj projekta sastavi i pošalje predlog Ugovora o partnerstvu i saradnji na projektu "Rudnici kulture" svim partnerima.

Svi učesnici još jednom su se složili oko ciljeva i instrumenata realizacije projekta. Definisana je i metodologija istraživanja kao i kriterijumi izbora referentne građe koja će biti obrađena i dostupna preko Interneta.

Usvojen je i finansijski plan projekta, odnosno godišnji budžet.

Drugi sastanak održan je u Idriji (03/05. oktobar). Tom prilikom razgovor se vodio na sledeće teme: upoznavanje sa istorijom Idrije i kulturnom/industrijskom baštinom, sa zatvaranjem rudnika, razvojem turizma na temu rudničke i ostale materialne i nematerialne baštine sve do upisa na Uneskovu listu, upoznavanje s postupkom prijave na Uneskovu listu svetske industrijske baštine.

Treći sastanak održan je u Prijedoru (20/22. novembar). U razgovoru o sanaciji rudnika učestvovali su predstavnik Opštine Prijedor; predstavnik Novih rudnika Ljubija i predstavnik Rudarskog fakulteta.

Održan je i koordinacijski sastanak partnera sa temama: plan aktivnosti i usvajanje plana rada za sledeće razdoblje; priprema sledeće radionice; dokumentovanje i sadržaj; fundraising.

U Mojkovcu je od 13. do 14. decembra održan okrugli sto sa temom „Od ekoloških problema do razvojnih šansi“, kao i prezentacija projekta „Metamorfoza“. Skupu su prisutvovali i predstavnici Opštine Mojkovac kao i predstavnik UNDP u Crnoj Gori, koji je neposredno radio na sanaciji jalovišta rudnika cinka.

Zaključak

Na osnovu broja i kvaliteta prikupljene arhivske i dokumentarne građe, foto materijala i drugih referentnih podataka o rudnicima, kao i uspešno realizovanih okruglih stolova, može se slobodno zaključiti da je plan realizacije regionalnog projekta *Rudnici kulture* za prvu godinu uspešno ostvaren. To su potvrdili i brojni eksperti i lokalni učesnici u projektu.

Realizacija projekta nastavlja se u 2014. godini!

Na posebno održanom sastanku u Mojkovcu neposrednih učesnika u projektu dogovoreno je da se ciljevi i instrumenti realizacije projekta *Rudnici kulture* prošire i da se konkuriše za sredstva kod EU. Nosilac i koordinator projekta, sa kojim će se konkurisati za sredstva iz fondova EU, biće Labin Art Expres iz Labina.

Realizacija projekta Balkankulta

Podrška AP Vojvodine

Na osnovu razgovora sa Pokrajinskim sekretarom za kulturu i javno informisanje Slavišom Grujućem i Dušicom Juribašić, šefom Odseka za kulturno nasleđe i javne zbirke, i podnesenog zahteva, projekat *Rudnici kulture* zvanično je podržao Sekretarijat za kulturu i javno informisanje AP Vojvodine.

Istraživanje, mapiranje i baza podataka

Na teritoriji Srbije locirano je jedanaest lokacija (rudnika sa pratećim objektima) koji zadovoljavaju kriterijume industrijskog nasleđa (koji su postavljeni projektnim zadatkom) i koji imaju uslove da postanu „rudnici kulture“.

To su: Aleksinac, Baljevac na Ibru, Bogovina, Bogojev kamen, Jelašnica, Lubnica, Rtanj, Senjski rudnik, Vrdnik, Vrška čuka, Soko.

Na osnovu upitnika prikupljeni su kompletni referencijalni podaci za sledeće lokalitete:

Aleksinac, Bogovina, Bogojev kamen, Lubnica, Rtanj, Ibarski rudnici, Senjski rudnik, Vrška čuka, Soko, Vrdnik.

Podaci koji su prikupljeni mogu se smatrati validnim jer su dobijeni putem neposrednog intervjua sa odgovornim licima (u proseku svaki upitnik je dužine 10 strana). Intervjue je radila Danica Radović, dugogodišnji novinar dnevnog lista „Politika“ a svojevremeno zamenik glavnog urednika rubrike kulture, i šef Dopisništva Politike za Vojvodinu, iz Novog Sada.

Zahvaljujući korespondentima sa terena prikupljen je i jedan deo arhivske građe, iz Arhiva Srbije, kao i ilustrativnih fotografija.

U ovoj fazi prikupljeni su brojni sekundarni izvori podataka: publikacije, novinski članci, elaborati, istraživanja. Posebno je značajna „Studija izvodljivosti“ Senjskog rudnika kojom se realizuje rehabilitacija Senjskog rudnika, finansijski podržana iz fondova EU (Regionalni centar za očuvanje industrijskog nasleđa).

Želimo takođe da izdvojimo i istraživanje „Promocija spomenika kulture obuhvaćenih Ljubljanskim procesom u medijima (kratka analiza)“, koja je urađena za potrebe projekta „Ljubljanski proces“, Saveta Evrope.

Sva prikupljena građa prebačena je u elektronsku formu, tako da je moguća njihova dalja obrada i biće dostupna na Internet sajtu projekta.

Učešće u okruglim stolovima

Predstavnici Balkankulta aktivno su učestvovali u radu okruglih stolova održanih u Labinu, Idriji i Mojkovcu.

Sredstva za regeneraciju – okrugli sto

Vrdnik, 22/23. novembar

U kontekstu realizacije cilja projekta Balkankult je organizovao održavanje instruktivnog okruglog stola sa temom – **Sredstva za regeneraciju**. Učesnici okruglog stola bili su eksperti iz regiona (devet) i Srbije, kao i predstavnici lokalnih zajednica i rudnika iz Srbije (dvadeset), koji su uključeni u pilot istraživanje (prilog – spisak učesnika).

Učesnike okruglog stola pozdravio je i potpredsednik Vlade AP Vojvodine i Pokrajinski sekretar za kulturu i javno informisanje Slaviša Grujić.

Prisutni učesnici iz Srbije istakli su da pikazana kompleksna i sveobuhvatna regionalna rešenja (od industrijske baštine i prirodnih resursa do narodne radinosti i savremene kulturne produkcije) jesu pravi putokaz i za revitalizaciju i prenamenu brojnih sličnih lokaliteta u Srbiji.

Živa diskusija je nedvosmisleno pokazala da bi saradnja stručnjaka i umetnika iz Srbije sa kolegama iz Slovenije i Hrvatske na konkretnim lokalitetima u Srbiji bila izuzetno korisna.

Svi prisutni su se složili da neposredna iskustva stručnjaka i umetnika iz Idrije i Labina nedvosmisleno potvrđuju da se programi i projekti revitalizacije, odnosno prenamene napuštenih rudnika i pripadajućih objekata, kao i njihova ekonomska samoodrživost mogu realizovati jedino ako to prihvati lokalna zajednica i ceo proces se razvija "odozdo ka gore".

Konstatovano je da je u svim izlaganjima, diskusijama, pitanjima i komentarima prisutnih učesnika okruglog stola direktno ili indirektno isticana važnost umrežavanja kako unutar konkretnih lokalnih zajednica, isto tako i između samih rudnika. Jasno je pokazano da je u tom procesu neophodna saradnja sa stručnim institucijama i ekspertima.

Zapaženo je da su mnogi raniji pokušaji revitalizacije i prenamene industrijske baštine propali upravo usled nedostatka šire podrške, odnosno horizontalne i vertikalne društvene i stručne sinergije, kao i nedostatka profesionalnog brendiranja kako pojedinačnih lokaliteta tako i svih zajedno. (prilog – Izveštaj sa okruglog stola)

Mišljenje učesnika okruglog stola

Skup je bio izuzetan, jos jednom se zahvaljujemo na prijemu i sve čestitke za organizaciju. Smatramo da je industrijsko nasleđe izuzetno ugroženo i da treba da učinimo sve što možemo da zaustavimo njegovo ubrzano devastiranje. Do sada smo i na nekoliko naučnih skupova

prezentovali naučne radove na tu temu. Takođe, industrijsko nasleđe uključili smo i kao predmet u naše programe master i doktorskih studija.

Prof. dr Suzana Polić Radovanović, rukovodilac Centra za multidisciplinarna istraživanja
Centralni institut za konzervaciju u Beogradu

Zahvaljujem Vam se na materijalu koji ste mi dostavili. Bilo mi je zadovoljstvo da učestvujem na okruglom stolu u Vrdniku, kao što bi mi bilo veliko zadovoljstvo i da sarađujemo ubuduće. Projekat Vam je sjajan i jako me raduje. Činjenica da sa više strana postoji inicijativa revitalizacije rudnika, daje nadu da u skorije vreme može nastupiti veliki pomak.

Manuela Graf, menadžer Klastera Putevi kulture

Želim da se zahvalim organizatorima na veoma uspešnoj saradnji i pružanju podrške za primenu novih ideja kod nas.

Saša Stefanović, dipl. ing. rudarstva, tehnički rukovodilac Rudnika Bogovina

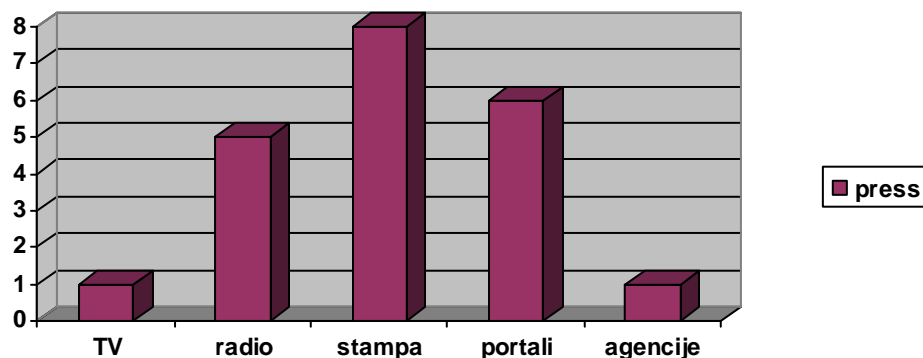
Predlog je za svaku pohvalu. U Srbiji još ima ljudi sa dobrim i pametnim idejama. Sada još država da pomogne sa finansijskim sredstvima da bi se ideja sprovela u praksu. Misli, da neće samo ostati mrtvo slovo na papiru.

Sreten Ranđelović

PR aktivnosti

Sadržaji promotivnih aktivnosti intenzivirao se u drugoj polovini godine, definisan prema ciljnim grupama i metodologiji komunikacije.

Medijska prezentacija

Posebno treba naglasiti da je ostvareno nekoliko gostovanja u elektronskim medijima i da su ovoj temi posvetili posebnu emisiju, odnosno tematske blokove u programima namenjenim kulturnoj produkciji.

Najtiražniji štampani i elektronski mediji objavili su šire priloge i članke o održavanju skupa u Vrdniku i o samoj temi (Politika; Dnevnik, Večernje novosti, SEEKULT; Naslovi. net, Media, Jugpress i neki drugi). <http://www.seecult.org/kalendar/d/2013-11-22P1D>;
<http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/425526/Grujic-Bivsi-rudnik-Vrdnik-pretvoriti-u-kulturno-blago>
<http://www.politika.rs/rubrike/Srbija/Bivsi-rudnici--novi-turisticki-centri.sr.html>

Informacija i širi tekst objavljen je i na zvaničnom sajtu Sekretarijata za kulturu i javno informisanje AP Vojvodine. <http://www.kultura.vojvodina.gov.rs/>

RUDNICI KULTURE

Kulturna i industrijska baština kao faktor razvoja

Piše Dimitrije Vujadinović, direktor Balkankulta

Dileme oko značaja kulturnih aktivnosti za društvenu i ekonomsku vitalnost i samoodrživost zajednice (kulturni suverenitet) u većini država Evrope razrešene su devedesetih godina prošlog veka. Pre svega zahvaljujući autorima dve značajne publikacije: „Naša stvaralačka raznolikost“ (Unesko, 1993) i „Spolja prema unutrašnjosti“ (Savet Evrope, 1997). Od tada, poznavaoći i kreatori kulturnih politika trude se da izbalansiraju taj odnos između umetničkog, estetskog i razvojnih aspekata kulturne produkcije.

Istina, pojedine zemlje nisu izbalansirale taj odnos dajući prednost lukrativnim mogućnostima kulturnih i kreativnih industrija. Dosadašnji kreatori kulturnog ambijenta u Srbiji, uključujući i sadašnje, još nisu došli do tog saznanja! Dobar primer za ovu tvrdnju jeste odnos prema industrijskom nasleđu.

Industrijalizacija Srbije počinje u drugoj polovini 19. veka, ali teče veoma ubrzano. Upravo iz tog perioda i potiče industrijska baština današnje Srbije, koja, što se možda i ne bi očekivalo, jeste raznovrsna, bogata i svedoči o najznačajnijem periodu ekonomskog razvoja Srbije.

Od prevodnica i gvozdenih mostova na bačkim kanalima, koje je podigla kompanija Ajfel (ista ona koja je izgradila Ajfelov tornj u Parizu), parnog lifta s drvenom konstrukcijom, jedinog u Evropi koji i danas radi u Senjskom rudniku, do bezbrojnih malih hidroelektrana, kao što je ona u Gamzigradu.

Industrijsko nasleđe predstavlja ogroman neiskorišćeni fond. To je čitav jedan blok kulture i tehničke kulture koji ostaje na marginama kulturne politike i naše stvarnosti.

A upravo na pitanjima industrijskog nasleđa, ne samo očuvanja i edukacije, već i razumevanja procesa tehničkih inovacija i tehničkog razvoja, direktno se susreću interesi kulture, obrazovanja, nauke, privrede i turizma. Idealna prilika za međuresornu saradnju!

U tom kontekstu pokrenut je regionalni pilot-projekat Rudnici kulture (Hrvatska, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija). Dvogodišnji projekat finansijski je podržala Evropska kulturna fondacija.

Cilj projekta je da se istraže mogućnosti za zaštitu i re-

talizaciju bogatog rudarskog nasleđa pretvaranjem bivših rudnika i rudarskih objekata (upravnih zgrada, domova kulture, magacina, stambenih celina...) u samoodržive kulturne i edukativne komplekse (muzeje, rezidencijalne centre, edukativne, turističke i eko-kampove...)

Primeri dobre prakse o tome kako rudarsko nasleđe, materijalna i nematerijalna baština, može da postane faktor uspešnog kulturnog, edukativnog i privrednog razvoja ima širom Evrope, možda je najpoznatiji primer nemačke pokrajine Esen.

U našem regionu takođe postoje dva izuzetna primera dobre prakse. Prvi je grad Idrinja, koji je zatvoreni rudnik žive uspeo da stavi na Uneskovu Listu kulturne baštine i učini ga velikom turističkom atrakcijom. Drugi primer je zatvoreni rudnik uglja u Labinu (Istra) gde je bivše rudarsko kupatilo, zahvaljujući

upornosti ustanove Labin art ekspres i njenog direktora Deana Zahatile, pretvoren u multikulturni centar i gradsku biblioteku.

U ovom izuzetnom regionalnom pilot-projektu najbrojnije je zastupljeno rudarsko nasleđe iz Srbije, za sada s više od deset lokaliteta: među njima su i Aleksinački rudnici, Bogovine kamen, Bogovina, Ibarski rudnici, Lubnica, Rtanj, Senjski rudnik, Rudnik Soko, Vrdnik, Vrška čuka.

Svi oni poseduju izvanredne resurse i mogućnosti ne samo za obnovu već i za inovativne sadržaje, a svakako bi mogli postati značajan pokretač razvoja i mnogih drugih potencijala lokalnih sredina (parma

Industrijska baština nije predmet većeg interesovanja kulturne politike, niti lokalnih planova razvoja, i tako ostaje zaboravljena i napuštena (izuzetak je Senjski rudnik, i to prvenstveno zbog interesovanja evropskih fondova)

kultura).

O tome možda najbolje svedoče ostaci naselja, objekata i rudokopa na Rtnju, poznati samo malom broju upornih koji stignu do ove planine, ili objekti u Aleksinačkim rudnicima u kojima već treću deceniju stoje napušteni Dom kulture, bioskopska i pozorišna sala, restorani, letnje pozornice, polovina stambenog rudarskog naselja, sportski tereni, samački hotel, mašine za transport uglja...

Industrijska baština nije predmet većeg interesovanja kulturne politike, niti lokalnih planova razvoja, i tako ostaje zaboravljena i napuštena (izuzetak je Senjski rudnik, i to prvenstveno zahvaljujući interesovanju evropskih fondova). **N**

ТРАНСФОРМАЦИЈА ИНДУСТРИЈСКЕ БАШТИНЕ РЕГИОНА

Рудници културе

Када су почетком деведесетих година прошлог века, као израз отпора према стању какво је у то доба владало на просторима ондашње Југославије, Дејан Захтила, Масимо Савић и Крешимир Фаркаш, у девастираном простору некадашњег индустријско-рударског комплекса у Лабину организовали уметничке програме, вероватно нису знали да су тиме ударили темеље, покрета који тежи да затворена окна претвори у установе културе. Њихово настојање да у простор, више векова коришћен за експлоатацију рудног богатства, уселе културу и уметност, временом је попримило много шире димензије и резултирао тиме да је, рецимо, Хрватска заштитила већи део комплекса Пијазал лабинског рудника као споменик културе.

Лабин Арт Експрес, који се родио у том првом „рударском“ покушају може да се похвали и да је половином деведесетих успео да

„убеди“ тамошњу локалну самоуправу у исправност својих настојања, те склопи уговор о коришћењу басена и тамо аутономно креира културни живот. С поносом може да каже и да је један од резултата то што је почетком марта ове године на Дан рудара у делу тог комплекса отворена библиотека и камерна сцена захваљујући делом и европским парама.

Заправо, шта је све Лабин Арт Експрес, као својеврсни зачетник идеје „рудника културе“, на том пољу до сада урадио, те који су потенцијали десетак рудника у Србији који теже да крену истим стопима, могло се чути на дводневном округлом столу свог викенда у Врднику у организацији Балканкулт фондације.

– Пројекат „Рудници културе“, који подржава и Европска културна фондација, има за циљ да заштити и ревалоризује индустријско наслеђе бројних рудника у државама некадашње Југославије подстицањем

локалних заједница на нову употребу њихових индустријских, архитектонских и историјских ресурса и претварање рудника у самодрживе културне јавне комплексе – каже нам директор Балканкулт фондације Димитрије Вујадиновић.

По његовим речима, у питању је пилот пројекат, односно први сусрет те врсте на простору Србије, који би требало да покаже какво је то рударско наслеђе у региону, те да укаже на потребу и могућности његове заштите и трансформисања у институције културе.

– Ти некадашњи рудници би требало да буду део укупне туристичке понуде крајева у којим се налазе. Није само циљ заштити индустријску баштину, него и подстаћи развој локалне заједнице укључивањем и повезивањем свих других потенцијала који постоје на том простору – наводи Вујадиновић.

На том трагу значајна ће бити искуства рудника живе у Идрији у Словенији, који је лане стављен на листу светске културне баштине заједно са шпанским рудником живе Алмаден. По речима Бојана Режуна из Идрије, у овом некада другом произвођачу живе у свету, пре две деценије, када је покренут процес дефинитивног затварања руд-

ника, паралелно су текла и размислања шта радити са том баштином.

Већ 1994. рудник је стављен на прелиминарну листу светске културне баштине. Корак по корак радило се на његовом затварању, као и на трансформацији инфраструктуре и свеукупног наслеђа у комплексну музејску институцију. Данас некадашњи рудник годишње посети око 25.000 туриста. Они у том невеликом градићу, што је примарна идеја пројекта „рудници културе“, у склопу туристичке понуде имају могућност да виде и друге садржаје полуп чувене идријске чипке и јединственог Геопарка, примерка природне баштине тог краја.

Колико културно богатство и потенцијала крију затворени рудници по Србији требало би да јавности открије овај пројекат, коме је то, између осталог, и циљ. Рудник Ртањ, у чије темеље је уткана прича о судбини богате јеврејске породице Минх која је поседовала фабрику штофова у Параћину, а потом за потребе рада те фабрике отворила и рудник каменог угља на Ртњу, Лубница, Врдник, Бељевац, Врчка чука... само су неки који поседују баштину коју треба активирати.

■ Зорица Милосављевић

Дејан Захтила и Крешимир Фаркаш

Бивши рудници – нови туристички центри

Закључак округлог стола у Врднику је да се затворена рудна окна о претворе у места различитих намена

Врдник – На рудишта, где се годинама не чује звук рудничке сирене за почетак смене и нико се више не поздравља рударским „срећно“, где рударске зграде изгледају аветињски, а рударска окна су одавно зарасла у коров и затрпана, данас стижу неки нови „рудари“, ентузијастички који желе да старе руднике претворе у културно-туристичке и индустријске музеје. Тим поводом, овог викенда, у хотелу „Термал“ у Врднику састали су се представници бивших рудника и невладиних организација из република бивше Југославије да се договоре како да старе руднике заједнички претворе у одрживе центре за културу, туризам, производњу еко-хране, у индустријске музеје.

Добар пример за то им је „Идрија“ у Словенији, бивши рудник живе, а још бољи бивши Рудник мрког угља у Лабину, у Истри, који је претворен у културни центар, а већ је урађен пројекат за уређење „подземног града“ на 60.000 квадратних метара простора у напуштеним рудничким ходницима и просторима.

Лабин је за обнову једне хале до сада добио донације од милион евра, а 200.000 евра је добио за израду пројекта „Град под земљом“. Идејни творац овог лабинског пројекта Деан Захтила, данас директор пројекта „Рудници културе“, каже:

– Ревитализација и претварање старих рудника у културно-туристичке и музејске центре има огромну подршку у Европи. Ако ми с простора бивше Југославије будемо радили заједно, имамо шансу да обезбедимо донације за обнову многих рудника, да од њих направимо центре где ће се људи одмарати, организовати културни догађаји, производити еко-храна, организовати етно-смотре. Циљ нам је да заједнички, како смо некад живели, обнављамо рудник по рудник.

Представник „Балканкулта“ Димитрије Вујадиновић, отварајући скуп у хотелу „Термал“ у Врднику, нагласио је:

– Сваки руднички локалитет, данас напуштен и зарастао у коров, има своје посебности, али

Фото: Ј. Слатинац

Врдник: одавно затворени рудници могу да постану атрактивне туристичке локације

Врдник је за округли сто о регенерацији старих рудника одабран управо што у овом месту још делује Удружење рудара „Врдник“, мада је овдашњи рудник престао да постоји још шездесетих година прошлог века. Врдничани желе да уз бањски туризам крену и у овај нови – рударски. Организатори овог скупа, „Балканкулт фондација интереса“ из Крушедола код Ирига и „Лабин арт експрес“ из Лабина, уз подршку Европске културне фондације и Владе АП Војводине, те представници Мојковца, Идрије, Приједора, Алексиначких рудника, Вршке чуке, Ресавице, Сокобање, Лабина и Врдника, договорили су се да заједнички крену у обнову бивших рудника, да заједнички наступају према разним европским фондовима. Искуство „Лабин арт експреса“ говори да се за обнову и оживљавање старих рудника, као нових центара с одрживим развојем, могу обезбедити сред-

им је заједничко да су то рударски објекти који пропадају, а могу се лако искористити. Многи данас могу бити претворени у етно и еко-центре, еколошки здраве средине, које европски туристи радо обилазе и бораве у њима, други део може се организовати као индустријско културно наслеђе, међутим, државе би ова културно-историјска добра морале да ставе под заштиту.

Говорећи о бившим српским рудницима, Даница Радовић, такође из „Балканкулта“, иницијатора овог свејугословенског рударског скупа, истакла је да се у Србији, почевши од површинског копа у Мајданпеку, преко бившег рудника злата „Богојев камен“, Ртња, Врдника, Бабушнице, Јелашнице и других, уз ревитализацију може испричати узбудљива туристичка прича, која ће госте и на дуже време довести у ове будуће туристичке оазе.

Јеленко Слатинац